

Plenum

Onsdag 9.6.2021 kl. 14.00—20.17

10. Underrättelsetillsynsombudsmannens berättelse för år 2020

Berättelse B 10/2021 rd

Remissdebatt

Förste vice talman Antti Rinne: Ärende 10 på dagordningen presenteras för remissdebatt. Talmanskonferensen föreslår att ärendet remitteras till underrättelsetillsynsutskottet.

För remissdebatten reserveras högst 30 minuter. Vid behandlingen av ärendet följer riksdagen det för ärenden med tidtabell överenskomna förfarandet.

Jag öppnar debatten. — Ledamot Pauli Kiuru, var så god.

Debatt

20.03 **Pauli Kiuru kok:** Arvoisa herra puhemies! Käsillä oleva tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomus vuodelta 2020 on ensimmäinen kokonaisen toimintavuoden kattava kertomus. Lainsäädäntö on uusi, ja vuoden 2019 toimintakertomus koski näin ollen vain loppuvuotta, eli tässä mielessä tämä kertomus on nyt ensimmäinen lajiaan, joskin tietysti jonkin verran tässä jo perinteitä on, kun tätä rakennetta on tiedusteluvalvontavaltuutettu joutunut miettimään.

Otan muutaman vertailukohdan:

Viime viikkoina ja kuukausina on saatu joitakin uutisia Tanskasta, missä tiedustelun osalta on tapahtunut laittomuuksia, ja se kertoo siitä, kuinka herkkä asia tiedustelu on. Toisaalta puhumme turvallisuudesta, mutta toisaalta puhumme kansalaisten oikeudesta yksityisyyteen ja viestinnän salaisuuteen. Tällä välillä täytyy liikkua, ja luottamus siinä on erittäin tärkeää säilyttää. On oltava vahva tiedustelukulttuuri, ja sillä tiedustelukulttuurilla tarkoitan sitä, että lainsäädännön kunnioituksen, lain kirjaimen ja hengen noudattamisen, täytyy olla ikään kuin selkäytimessä ja DNA:ssa tiukasti niillä, jotka sitä tiedustelutyötä tekevät, lakia joutuvat tulkitsemaan ja toimenpiteitä tekemään. Työ on tärkeää, mutta on myös tärkeää, että yhtään ei lipsuta. Ei ole varaa luottamuksen menettämiseen.

Tässä on myös paljon yhtymäkohtia tähän paljon julkisuudessa olleeseen Valtiontalouden tarkastusviraston asiaan sillä tavalla, että on oltava erittäin selvää se, kuka valvoo ja ketä, kenelle raportoidaan ja miten ja miten toimitaan niissä tilanteissa, jos on pienikin epäily siitä, että ei ole toimittu niin kuin olisi pitänyt toimia. Ei saa olla sellaisia katvealueita, jotka jättävät yhtään kysymysmerkkiä ja epäilyksiä siitä, että asioihin ei voida puuttua, ei haluta puuttua tai ei uskalleta puuttua.

Ymmärtääkseni se hiljaisuus, mikä tämän tiedustelulainsäädännön ympärillä nyt on ollut, on positiivinen signaali. Lakia tehtiin pitkään, sitä tehtiin monessa valiokunnassa, ja se on ilmeisen toimiva lainsäädäntökokonaisuus. Tämän vuoden lopussa hallitusohjelman mukaisesti eduskunnan käsittelyyn tulee vielä tiedustelulainsäädäntöä koskeva selonteko,

Punkt i protokollet PR 73/2021 rd

jossa sitten käydään tarkemmin lävitse mahdollisia parantamiskohteita, jos niitä on. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Mustajärvi poissa, edustaja Könttä poissa. — Edustaja Kari Mika, olkaa hyvä.

20.06 Mika Kari sd: Arvoisa herra puhemies! Näin iltaehtoolla tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomus vuodelta 2020 saa tässä salissa määrällisesti kohtuullisen pienen vastaanoton. Meitä edustajia on vähän vähemmän. Mutta on hyvä tuoda esiin se, mitä kollega, edustaja Kiuru valiokunnan jäsenenä toikin esiin, että kyseessä on tämän tasavallan siviili- ja sotilastiedustelusta annetun lain ylimmän laillisuusvalvojan ja läheisimmän laillisuusvalvojan eli tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomus ensimmäiseltä kokonaiselta toimintavuodelta eli vuodelta 2020.

Ensimmäinen kertomus tuli vuodelta 2019, mutta tuolta vuodelta 2019 oli ainoastaan kuusi ensimmäistä kuukautta toimintaa, josta valtuutettu kertomuksen teki. Nyt meillä on käsittelyssä kokonainen vuosi, ja vaikka tässä on vasta lähetekeskustelusta kyse, niin valiokunta on kuitenkin aloittanut jo hieman etukäteen — pitkälti tästä koronatilanteestakin johtuen — ennakkokuulemiset tähän kertomukseen liittyen.

Niille kaikille, joita kiinnostaa siviili- ja sotilastiedustelusta annetun lain toiminta, tämä valtuutetun kertomus antaa hyvän ja laajan kuvan siitä, mitä tiedustelutoiminnan lainmukaisuuden valvonta kokonaisuudessaan on, ja antaa hyvän tietopohjan tiedusteluvalvontavaliokunnalle arvioida sitten toiminnan kokonaisuutta muun muassa tarkoituksenmukaisuuden näkökulmasta.

Valtuutetun kertomus kuvaa hyvin myös sitä, että toiminta on alkanut vakiintumaan. Nyt noin kahden vuoden kokemuksella etenee erilaisia prosesseja, jotka löytyvät avoimesti, demokraattisessa yhteiskunnassa kansalaisille kerrottavasta tiedusteluvaltuutetun kertomuksesta varsin seikkaperäisesti. Voisin ja uskaltaisin sanoa, että meillä varmasti löytyy maailmasta monta monituista maata, joissa ei kansalaisille tiedustelutoiminnan periaatteista kerrota näin avoimesti kuin tässä tasavallassa tehdään. Ja on luonnollista — kaikki sen hyvin ymmärtävät — että tällä toimialalla on paljon sellaisia asioita, jotka pysyvät käytännössä salaisina viranomaisilla ja niillä luottamushenkilöillä, joille nämä tiedot uskotaan.

Toiminnan vakiintumisesta kertoo myös se, että tiedusteluvalvontavaltuutettu ja hänen toimistonsa ovat saaneet ensimmäiset henkilörekrytoinnit. Valtuutetun lisäksi toimistossa työskentelee kaksi henkilöä, mikä tässä kertomuksessa kerrotaan. Myös toiminnalle tarpeelliset tietoturvalliset tilat on saatu asianmukaiseen järjestykseen.

Tiedusteluvalvontavaliokunta kiinnitti vuoden 2019 kertomuksessa huomiota muun muassa siihen, [Puhemies koputtaa] että tiedusteluvalvontavaltuutetun tehtävien sijaistaminen pitää saada järjestykseen. Tässä oikeusministeriö on ryhtynyt toimenpiteisiin sijaisen saamiseksi. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Autto, olkaa hyvä.

20.10 Heikki Autto kok: Arvoisa herra puhemies! Edellä tiedusteluvalvontavaliokunnan puheenjohtaja Kari ja valiokunnan jäsen, edustaja Kiuru puhuivat tietysti hyviä, heillä on vähän syvempi tuntemus tästä tiedusteluvalvonnasta sinänsä, kun kyseisen valiokunnan jäseniä ovat. Mutta ihan näin niin sanotusti maallikollekin tämä tiedusteluvalvontavaltuute-

Punkt i protokollet PR 73/2021 rd

tun kertomus antaa tosiaan hyvän kuvan siitä, että kyllä Suomeen on vakiintumassa vahva ja hyvä tiedustelukulttuuri, ja ainakin sen valvontaan voimme luottaa. Siitä osoituksena on se, että eduskunnastakin on ehdottomasti parhaat voimat valjastettu kyseiseen valiokuntaan tätä työtä tekemään.

Arvoisa puhemies! Siitä kannan ehkä enemmän huolta, että kun Suomeen varsin, sanoisinko, myöhäisessä vaiheessa on tällaisen aktiivisen tiedustelun lainsäädäntö saatu ja lähdetty sitä tiedustelua aktiivisemmin tekemään, niin kyllähän esimerkiksi tämä Tanskan esimerkki kuitenkin osoittaa sen, että peli on aika kovaa täällä Pohjolassakin ja pohjoismaisia kumppaneita tai EU-kumppaneita ja Nato-liittolaisia ollaan valmiita vakoilemaan ja harjoittamaan sitten kolmansien osapuolten lukuun varsin vaikuttavaakin tiedustelutoimintaa. Siitä ehkä enemmän kannan huolta, että onhan niillä meidän tiedustelua harjoittavilla viranomaisillamme riittävät toimivaltuudet ja riittävät resurssit sitä omaa työtään tehdä. Uskon, että tämä toiminnan valvontapuoli meillä on kyllä hyvällä mallilla, mutta sitä mietin, että todella sitten myöskin tässä itse toiminnassa varmasti Suomi pärjää siltä osin, että kun meillä on vahva kulttuuri ja meidän viranomaisemme varmasti lakia noudattavat, niin antaahan laki riittävät toimivaltuudet ja ovathan resurssit kunnossa.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Ja vielä edustaja Kari, olkaa hyvä.

20.12 Mika Kari sd: Arvoisa puhemies! Tästä tiedustelutoiminnasta keskustellaan eduskunnassa kuitenkin aika harvoin, ja hienoa, että aika ajoin kuitenkin on mahdollisuus tulla tästä asiasta myös tähän eduskunnan saliin keskustelemaan. Harmi vain, että tämä päivä on ehtinyt jo pitkälle ja kollegoja on varsin vähän.

Tänään käsiteltiin useampi tunti täällä salissa ulko- ja turvallisuuspoliittista selontekoa, jonka yhtenä osana on luonnollisesti myös tämä toimiala, jonka valiokunnan puheenjohtajana saan toimia. Ja edustaja Autto aivan oikein viittasi myös tähän toiminnan tarkoituksenmukaisuuteen ja myös siihen kansainväliseen vaikutukseen, jonka kentässä tiedustelutoiminta luonnollisesti toimii ja jossa mahdolliset erilaiset ylilyönnit tai erilaiset ulkopoliittiset riskit myös asuvat. Sen johdosta haluan tässä todeta kollegoille ja tätä salia seuraaville toimijoille, että on myös tärkeää, että tällaisesta toiminnasta, kuten tiedustelutoiminnasta kokonaisuudessaan, käydään myös — siltä osilta kuin se mahdollista on — julkista keskustelua, muun muassa ihmisoikeuksien ja perusoikeuksien toteutumisesta tiedustelutoiminnassa ja tiedustelutoimintaan liittyvästä muusta toiminnasta, vaikkapa siitä, mihin-
kä edustaja Autto viittasi: minkätyyppisiä ulkopoliittisia vaikutuksia on tämäntyyppisillä ehkä jopa epäonnistumisilla, joita maailmalla on nähty tämänkin toimialan ympärillä.

Mutta haluan tässä yhteydessä kiittää eduskuntaa tästä keskustelusta. — Kiitos.

Riksdagen avslutade debatten.

Riksdagen remitterade ärendet till underrättelsetillsynskottet.